

Dos meus días de neno

Ramón Cabanillas Enríquez naceu o 3 de xuño de 1876. Veu ao mundo nunha pequena casa que a súa nai, Joaquina Enríquez, alugara en Fefiñáns, Cambados.

Foi recoñecido por José Cabanillas, na igrexa parroquial de Vilaríño, en 1888.

Acudiu o neno Ramón á "escola do convento" e tamén recibiu clases de latín na reitoral de Corvillón. Foi acólito na igrexa de San Bieito de Fefiñáns.

Como todos os nenos do seu tempo, xogou na ribeira collendo caramuxos e bugúinas, andou aos niños, saltou valos para apañar froita...

1876-1888

A mocidade branca. Seminarista en Compostela

1889-1893

Ramón Cabanillas dixo de si mesmo que foi un seminarista "nugalleiro coa cabeza ós paxaros". Ingresou como alumno libre no seminario de San Martiño Pinario, de Santiago de Compostela, en 1887, cando contaba once anos, para pasar a interno en 1889.

Nesa etapa forxou a súa devoción pola poesía e descubriu as letras galegas, sobre todo a través da figura de Rosalía de Castro, participando nos actos de translación dos seus restos ata o Panteón de Galegos Ilustres.

Durante a súa etapa de seminarista Cabanillas comezou a escribir breves pezas teatrais que representaba cos seus amigos durante as vacacións.

Facendo "coplas de rexoubeo"

Cambados, funcionario municipal

1894-1910

No verán de 1895 comeza a carreira de funcionario municipal. Será oficial interino de contabilidade desde ese ano ata 1905, cando se converterá, durante un ano, en arrendatario local do imposto de consumos. Entre 1906 e 1910 traballará para a axencia de negocios Fernández y Cabanillas, pasando tempadas en Pontevedra e Vilagarcía. Nesa etapa publicará dous xornais en Cambados: *El Urmia* (1907) e *El Cometa* (1910). A historia destes xornais é tamén a crónica do seu gradual enfrontamento co poder ata converterse nun loitador anticaciquil.

Nestes tempos, en 1899, casou con Eudósia Álvarez Otero e criou unha prole de sete fillos. Tamén, segundo as súas propias palabras, foi tempo de divertirse nas tabernas entre mariñeiros e facendo "coplas de rexoubeo".

Cuba: camiño adiante

1910-1915

Forzado pola necesidade económica e polo inconformismo político, Cabanillas emigrou a Cuba en setembro de 1910. Alí desenvolveu traballos de moi distinta condición: desde "tenedor" de libros de contabilidade ata administrador do Teatro Nacional, pasando por viaxante de augas minerais, mais, sobre todo, fíxose poeta.

Comezou a publicar versos ao pouco de arribar á illa e rematou dando ao prelo dous libros: *No desterro* e *Vento mareiro*, que supuxeron, ao mesmo tempo, a súa irrupción no mundo literario galego e a súa consagración como o poeta agardado, o sucesor de Curros Enríquez.

Arredor da bandeira azul e branca

1915-1921

Despois do "desterro" cubano, Cabanillas botou un par de anos en Cambados. Aproveitou esta estada para intentar a edición de varios libros que agrupasen o que levaba escrito e o que estaba escribindo: obra galeguista para acompañar o labor das Irmandades da Fala, onde participou desde os inicios. Dese amplo proxecto editorial só puido editar un libro: *Da Terra asoballada*, publicado en 1917.

En setembro dese mesmo ano ocupou a secretaría do Concello de Mos, que exerceu durante catro anos. Son os tempos da súa consideración como "poeta da raza". En 1919 estreouse na Coruña a súa peza teatral *A man de Santiña*, mentres colaboraba con Antón Villar Ponte na redacción de *O mariscal*. O 31 de agosto de 1920 tomou posesión como membro numerario da Real Academia Galega.

Mondariz

1923-1929

Despois de abandonar a secretaría de Mos e de pasar dous anos en Madrid, Cabanillas retorna a Galicia e pasa a vivir no Balneario de Mondariz. Nesa vila termal, baixo a dirección do seu grande amigo Enrique Peinador, ocúpase de diversos traballos, sobre todo da revista *La Temporada* en Mondariz. Estes anos coinciden coa publicación en Vigo do xornal *Galicia*, dirixido por Valentín Paz-Andrade, xornal para o que tamén traballará o cambadés.

Son tempos dunha variadísima produción lírica, con obra de temática mítico-histórica:

Na noite estrelecida (1926) e a maior parte dos poemas de *Camiños no tempo* (1949); relixiosa: *O bendito san Amaro* (1925) e *Romaxes da Franqueira* (1926); e amorosa: *A rosa de cen follas* (1927).

En 1927 Cabanillas foi elixido membro da Real Academia Española, tomando posesión en Madrid en maio de 1929.

En 1926 reedita na Editorial Lar, de Ánxel Casal, as segundas edicións de *No desterro* e *Da Terra asoballada*, e a primeira de *O Mariscal*.

Madrid: os anos republicanos

1929-1937

En maio de 1929 Cabanillas toma posesión en Madrid como membro da Real Academia Española, a partir dese momento pasará longas tempadas na capital hispana, sendo testemuña, o 14 de abril de 1931, da proclamación da II República. A partir de entón fíxou en Madrid a súa residencia, non volvendo a Galicia ata ben entrada a Guerra Civil.

Cabanillas foi candidato galeguista para as Cortes constituíntes e durante a República foi membro do Consejo de Cultura, pero estes anos foron, no esencial, tempos de disidencia e afastamento do galeguismo orgánico.

Este foi tamén un período de escasísima produción literaria e de non poucas penalidades económicas.

A trágica falta de luz

1937-1946

En 1937, en plena Guerra Civil, Cabanillas retornou a Cambados e volveu á actividade burocrática como secretario interino en varios concellos (Meis, Silleda, Moaña, Dozón...). Mais a vida administrativa non lle foi doada debido ao seu pasado de escritor combativo, padecendo un longo expediente de depuración de responsabilidades. Tampouco a vida doméstica resultou doada, pois nestes anos morreron o seu fillo Pío (1941) e a súa esposa Eudósia (1943), e estaba exiliado en México o fillo Ramón.

A actividade literaria de Cabanillas nestes anos é mínima, comezando a retomar timidamente a poesía a partir de 1944, ano en que se estreou en Cambados a súa *Ofrenda das fadas no Portal de Belén*, e no que comezou a publicar algúns versos novos en revistas da emigración e na pontevedresa *Sonata Gallega*.

Claustros de santa paz

1947-1955

En 1947 Cabanillas, canso de itinerancias burocráticas, decidiu botar todo o inverno en Madrid. Ese foi o momento en que iniciou, da man do empresario galeguista Álvaro Gil, o retorno á edición de libros.

Na primavera seguinte instalouse en Samos para escribir *Antífona da cantiga*, libro que abriría o cuño da Editorial Galaxia (1951). Cabanillas alternou durante varios anos as tempadas no cenobio bieito coas estadas invernaes en Madrid, onde acudía ás sesións da Real Academia Española e presidía unha importante tertulia galega no café Lyon d'Or. Nesta altura tamén editou *Camiños no tempo* (1949) e *Da miña zanfona*, ademais de rematar o poemario *Samos*.

Retorno ao pinal de Tragove

1955-1959

En 1955 os seus problemas de saúde comezaron a agravarse e foi vivir a Barakaldo coa súa filla María Luísa. Alí pasou dous anos, mantendo intensa correspondencia cos amigos. En setembro de 1957 o seu estado parecía irreversible e decidiu volver a Cambados, onde pasará dous anos, etapa en que recibiu importantes homenaxes, como a "coroación" de Padrón, en abril do ano 1958.

Nesta altura case non escribía, porén, aínda apareceron algúns libros seus: *Versos de alleas terras e de tempos idos* (1955), *Macías o namorado* (1956) e *Samos* (1958), todos produto de traballos anteriores.

O 9 de novembro de 1959 morreu en Cambados, na casa da filla Ramona, sendo enterrado no cemiterio de Fefiñáns. En 1967 os seus restos foron trasladados ao Panteón de Galegos Ilustres.

Ramón Cabanillas

A roseira dos recordos

*A roseira do recordo
ten as rosiñas a centos;
ní-as pode queimar o sol
ní-as pode arrincar o vento:
florece cando se quere
e dalle o delor recendo.*

Número XI da sección "Pombas feridas". *Vento mareiro*

Conmemórase este ano o 50 aniversario do pasamento de Ramón Cabanillas Enríquez (1876-1959), que foi para os seus contemporáneos o "poeta da raza", o poeta representativo de Galicia. Cabanillas significou, en feliz expresión de Ramiro Fonte, "o poeta necesario", a voz que xurdiu para darlle continuidade á "trípla coroa" do Rexurdimento (Rosalía, Curros, Pondal), o poeta do agrarismo de Acción Gallega, o primeiro lírico das Irmandades da Fala, o "mastro ergueito", en palabras de Ramón Otero Pedrayo, do galeguísmo culturalista de posguerra. Poucas veces un escritor conseguiu tanta unanimidade como a que Cabanillas alcanzou en vida. Porén, hoxe é unha voz que se está perdendo.

Na algunha ocasión Cabanillas dixo de si que para escribir a súa biografía abondaba con poñer que non era bacharel e que tiña boa saúde "deixando ben asentado que antes de ir á escola tiveron o xarampón". Non foi nunca Ramón Cabanillas amigo de que se escribise a súa biografía.

Esta exposición, acompaña a Cabanillas pola "roseira dos recordos". Está feita coas memorias líricas do propio poeta, coas lembranzas dalgúns amigos, coas pegadas de non poucos documentos e coas principais imaxes que ilustraron o seu vivir.

Quen percorra con ollos atentos os dez paneís que compoñen a mostra terá ocasión de comprobar que a cómica autobiografía cabanillana non pasa diso: unha chanza. Porque Cabanillas tivo unha vida longa, axitada e itinerante: viviu en Cambados, Santiago de Compostela, Cuba, O Porriño, Madrid, Mondariz, Silleda, Moaña, Dozón... Traballou nos máis diversos mesteres, volvendo iteradamente á súa condición de funcionario local e non deixando nunca a poesía. Vestiu frac para grandes ocasións, acompañou en paseos e cafés a primeiros ministros e altos dignitarios e tamén, mil veces, pasou penalidades: "Toda a miña vida é unha traxedia", afirmaba nas horas de desespero. En resumo, Cabanillas foi un poeta, un gran poeta, pero tamén un home de vida aventureira e bohemia, "un dandy perdido na bohemia", dicía Vicente Risco, alguén de quen debemos coñecer algo máis que o tempo polo que pasou o xarampón.

Da man de Editorial Galaxia, a Galicia de hoxe pode achegarse aos momentos máis importantes da vida e da obra de Ramón Cabanillas.

Unha produción

Merlín COMUNICACIÓN

Comisario

Luís Rei

Coordinación xeral

Xosé M. Soutullo

Coordinación técnica

Teresa Rodríguez
Xesús Domínguez

Deseño artístico

Pablo Gutiérrez

Fabricación e montaxe

Corporación de Comunicaciones

Fotografía

Tono Arias
Godofoto

Fondos

Arquivo Editorial Galaxia
Biblioteca da Fundación Penzol

Agradecementos

Arquivo familia Pillado Silvoso
Arquivo Municipal de Cambados
Arquivo Museo de Pontevedra
Xabier Camba
Casa Museo Ramón Cabanillas
Maribel Iglesias Baldonado
Emilio Xosé Ínsua López
Familia Botana Cabanillas
Familia Vidal Cabanillas
Francisco Fernández Rei
Adela Leiro Lois
Real Academia Galega

Ramón Cabanillas

A roseira dos recordos

